

פרשת קורח

בחירת האדם – בצורת ההסתכלות על המציאות / הרב יהודה אפשטיין

חז"ל הקדושים, בבואם להגדיר מהי מחלוקת פסולה, מהי מחלוקת שאינה לשם שמים, עברו בסקירה על כל תולדות האנושות מבריאת העולם ועד לזמננו, ולא מצאו דוגמה מובהקת יותר לאותה רעה חולה ממחלוקת קרח ועדתו. קרח ועדתו הגיעו, אם כן, לשפל המדרגה במידה מגונה זו. אחרי שה' ברא "בריאה" (ט"ז, ל'), דהיינו מופת היוצא מגדרי הטבע, על-מנת שתבלע האדמה את קרח ואנשיו, ואש יצאה מאת ה' ואכלה את מאתיים וחמישים מקריבי הקטורת, כל שיכולנו לצפות אליו כעת הוא הכנעה מוחלטת כלפי ה', הכרה בצדקתם של משה ואהרן וברשעותם של קורח ועדתו וקבלה מלאה של עול מלכות שמים בידי בני-ישראל.

אולם תחת זאת, אנו קוראים פסוק, הגורם לאדם לשפשף את עיניו בכדי לבדוק אם הוא קורא נכון. פרק י"ז פסוק ו' – "וילנו כל-עדת בני-ישראל ממחרת על-משה ועל-אהרן לאמר, אתם המתם את-עם ה'". זו לא טעות דפוס, כך כתוב בכל ספרי התורה שקיימים. אדם עומד נפעם אל מול עזות המצח של עם שלם, אשר ראה בעיניו את גילוי כבוד ה', וזוהי תגובתו. מי קרויים "עם ה'"? המורדים במשה ואהרן. מי אשם במותם? כמובן, משה ואהרן. יש להם עוד תלונות! אכן, בהמשך מסופר כי יצא קצף מאת ה', ומתו כתוצאה מכך 14,700 איש במגפה, אך הדבר עליו רצינו להתעכב כאן הוא השאלה כיצד עם שלם יכול להיות כה עיוור, ואף כשהמציאות טופחת על פניו, הוא ממשיך כסוס שוטף במרוצתו ודבק באותן אמונות כזב שהוא חפץ בהן מכל מיני סיבות.

אותה תופעה מצאנו גם בסוף ימי הבית הראשון. הנביאים במשך דורות הזהירו את העם חזר וזהר, כי אם יעבדו עבודה זרה, יבוא חורבן ותתקיימנה כל הקללות האמורות בתורה. העם לא שעה לאזהרתם והמשיך בשלו. לא היה נביא אשר הזהיר מפני החורבן יותר מירמיהו הנביא, אשר בעיני רוחו כבר ראה את החורבן כמציאות ממשית. הממסד, בתמיכת נביאי השקר, לעג לו, ביזה אותו, הכניס אותו למעצר בית, לכלא, וכולם המשיכו את חיי ההפקר שלהם תוך התעלמות מאזהרת הנביא. ואז – הגיע החורבן. דברי ירמיהו והנביאים שקדמו לו התקיימו במדויק, ונביאי השקר התגלו במלוא קלונם. אחרי השבר הגדול, היה מקום לחשוב שתבוא התפכחות, שהמציאות תכריח את האנשים לפקוח את עיניהם. אחר רצח גדליה בן-אחיקם, לקח יוחנן בן-קרח את שארית הפלטה, ובתוכם ירמיהו, למצרים. פרק מ"ד בירמיהו מתאר את המשך השתלשלות העניינים. ירמיהו אומר לגולים, כי עתה התקיימו כל דברי הנביאים, עד שנתכה חמת ה' על הארץ והמקדש. הוא מתאר את העבירות שבגינם חרבה הארץ ומצפה שלפחות כעת, אחר שהוכחה צדקת נביאי ה', יעשו תשובה. מה תגובתם? הדברים מבהילים. ירמיהו פרק מ"ד פסוקים ט"ז – י"ח – "הדבר אשר-דברת אלינו בשם ה', איננו שומעים אליך. כי עשה נעשה את-כל-הדבר אשר-יצא מפיו לקטר למלכת השמים והסיך-לה נסכים כאשר עשינו אנחנו ואבותינו מלכינו ושרינו בערי יהודה ובחצות ירושלים, ונשבע-לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו. ומן-אז חדלנו לקטר למלכת השמים והסך-לה נסכים חסרנו כל, ובחרב וברעב תמנו". מקומם? מרגיז? מעוות? מנוגד למציאות? כל התשובות נכונות?

אכן, כל התשובות נכונות, אולם עדיין הדבר טעון הסבר, כיצד אותם אנשים שראו את אותם דברים שראה ירמיהו נתנו להם פרוש כה מעוות. וכאן טמון סוד גדול. הדעת שניתנה לאדם, אשר בה הוא בוחר בין טוב לרע – אותה דעת אינה חלה רק על מעשים, כגון

האם לעבור עבירה כזו או אחרת או לא, אלא אף על צורת ההסתכלות של האדם על מה שרואות עיניו. אדם נסע במהירות מופרזת, נתקע בקיר, והובהל לבית-חולים, שם ניצלו חייו. הוא יכול להבין עד כמה הוא היה טיפש וללמוד לקח מכאן ולהבא, תוך הבנה שאם ה' הציל אותו, הדבר הופך אותו ל"בעל חוב" עצום כלפיו. והוא יכול לומר שהנה, לא קרה כלום, סימן שהוא לא עשה שום דבר רע. הנתונים הם אותם נתונים, אך האדם מחליט כיצד להתייחס למציאות. תולדות ישראל, כפי שראינו בדוגמא מירמיהו, אף הם ניתנים להתפרש בכמה אופנים. התורה לימדה אותנו כי הדרך האמיתית והרצויה היא על-פי כללי התורה של שכר ועונש על שמירת המצוות, וכל הענפים המסתעפים מעיקרון זה. אך נותרה בידי האדם בחירה האם להסתכל באופן זה שהתורה רוצה או באופן אחר.

אף בימינו, הסוגיות העולות על סדר היום הציבורי מעמידות אותנו בפני הבחירה האם להתייחס אליהן על-פי השקפת התורה והשכל הישר, או על-פי כל מיני רעיונות שונים ומוזרים שבדו מליבם אנשים ללא כל בסיס. אגודת 'קדושת ציון' באה להעמיד את הענין הזה של הסתכלות תורנית כבסיס לחשיבה פוליטית-מדינית. אויבי התורה, לעומת זאת, ממשיכים את אותה 'מסורת' מימי המלינים על משה ואהרן, תוך הטחת האשמות בנאמני ה', כאילו הם המזיקים. בעוד אנחנו מביטים לנוכח המציאות, לפיה עצם קיומה של המדינה היהודית היא הגורם למלחמה עם הערבים, וממילא לא יתכן שלום בלא גרושם מארצנו - אותם סומים ההולכים באפלה טוענים שיש כאן 'סכסוך נדל"ן' ותו לא, כפי שהתבטא בשעתו שמעון פרס. בעוד אנחנו מדברים על כך שהיהדות האמיתית סותרת את השקפת תרבות המערב, אותם בורים ועמי-ארצות מלהגים על "מדינה יהודית-דמוקרטית". כל ילד קטן יודע שהמושג טומן בחובו סתירה פנימית, אך הם בשלהם. כך הם החליטו שהמציאות צריכה להיראות, והם יודעים, כי אם יחזרו על אותו שקר אלפי פעמים, ההמונים יקנו אותו. נסתפק בשתי דוגמאות אלו, אך ישנן עוד רבות, כשחוט השני העובר בין כולן הוא אותה דעת, אותה בחירה באופן ההסתכלות על המציאות, המבדילה בין נאמני ה' לאויביו.

מפרשתנו למדנו, כי צורת החשיבה של האדם אינה נקבעת על-פי עובדות בדווקא, אלא על-פי הדעה שהוא בחר לילך בה. כדאי מאד שנכוון את דעתנו לפי רצון התורה. אז לא נהיה כאותם המלינים על משה ואהרן, וניצל מהטיפשות המכלה כל חלקה טובה עד ימינו אנו.